

partijskih organizacija, te veza između CK i organizacija. Postavlja se to ne samo kao organizacioni nego i kao idejni i politički problem. Odnosi se to, dakako, i na veze između CK KPJ i sindikata, pa i SKOJ-a.

U tom istraživačkom naporu svakako će dobro doći biografije članova CK KPJ izabranih na Trećem kongresu KPJ — u što su i priređivači uložili znatan trud i uspješno dešifrirali ne samo imena izabranih — koja zbog razloga konspirativnosti nisu bila saopćena ni delegatima Kongresa — nego i njihove životne putove. Također uvelike pomaže i bogatstvo Napomena, i u kvantitativnom pogledu — ima ih 633, i u sadržajnom pogledu. Jer, priređivači su svojim istraživanjima pretočenim u Napomene, dakle ne samo naporom u prikupljanju građe, umnogome pridonijeli da su nakon ovoga zbornika dokumenata Treći kongres KPJ i dva plenuma njezina glavnog foruma mnogo rasvjetljeniji nego što je do sada bilo poznato iz literature. U tom je korisna i Hronologija na kraju sveska koja obuhvaća događaje od 1. siječnja 1924. do 5. i 6. rujna 1926, i one iz povijesti KPJ, i one iz povijesti sindikata i SKOJ-a, ali i drugih društveno-političkih organizacija u kojima je imala udjela i KPJ.

Na kraju su knjige Registar imena i Registar geografskih naziva, popis skraćena, izvora i literature, te popis ilustracija kojima je zbornik također opremljen, a što olakšava snalaženje.

Na kraju valja reći da je ovaj zbornik dokumenata i materijala s Trećeg kongresa KPJ i dva plenarna sastanka CK KPJ, na žalost, bez osobite propagande u sredstvima javnog komuniciranja, potpuno opravdao namjere Odbora Predsedništva CK SKJ za izdavanje istorijske građe, izdavača, organizatora posla, priređivača i obogatio u nas, prilično zanemareni znanstveni posao izdavanja građe, a posebno građe iz historije KPJ, a samim tim i historiografiju.

Bosiljka Janjatić

*SEDNICE CENTRALNOG KOMITETA KPJ 1948—1952,
Komunist, Beograd 1985, 767 str.*

U sklopu serije Dokumenta centralnih organa KPJ/SKJ tiskane su Sednice Centralnog komiteta KPJ (1948—1952), Komunist, Beograd 1985.

Riječ je o pet najviših partijskih plenuma održanih između Petog i Šestog kongresa, koji svjedoče o doista epohalnom razdoblju Komunističke partije Jugoslavije.

Uz neposredno-informativnu, obznanjivanje relevantnih partijskih izvora, nastalih u poratnom razdoblju, ima i niz drugih vrijednosti. To se ponajprije odnosi na skidanje tabua s jednog, posebno u historiografiji, dugo neprospitivoga povijesnog iskustva pred javnošću zaklonjenog deklarativno-političkim sudovima i iskazima, te često reduciranim i simplificističkim tumačenjem zbivanja neposredno poslije 1948. godine. Razlozi su tomu, uz političke i ideološke, dakako i znanstveni.

Naime, zbog implicitne potrebe da 1948. godina bude metodička mjera u historiografskom istraživanju (u povijesnom smislu ona je i označavala bitnu prekretnicu), a uvođenje samoupravljanja (pri tome se istraživanje usmjerava obično na pedesete godine) legitimacija samosvojne orijentacije socijalističkog razvoja, navedeno razdoblje ostajalo je uglavnom izvan koncentriranog, znanstvenoanalitičkog vidokruga. No, s obzirom na to da su istraživački hodovi u predjele poslijeratnih zbivanja često omeđeni i vlastitim zapretenostima (ponekad posve banalnim), u pitanju nije ni znanstveni ni historiografski utemeljiv previd.

Jer, radilo se, ne samo o povijesnodramatičnom previranju poslije sukoba s Informbiroom i iz njega izvedenih konzekvencija, već o zgnusnutom trenutku teorijskih, ideologijskih i političkih promišljanja koja su, bez obzira na dosege, smjerala otvorenoj perspektivi socijalizma. Izčitavanje njegova značaja omogućuju dijelom i zapisnici tih plenuma, koji su popraćeni nizom vrlo informativnih i stručno napisanih bilješki (priređivači: Branko Petranović, Ranko Končar i Radovan Radonjić).

Iako su mnogi referati i govori s plenuma bili tih godina neposredno tiskani u partijskim glasilima: Borbi, Komunistu, Partijskoj izgradnji, te određenim prigodnim brošurama, integralno objavljivanje stenografskih bilješki svih pet plenuma (pohranjenih u Arhivu CK SKJ) pridonosi koherentnijem razumijevanju oblikovanja političke strategije i ponašanja rukovodećih ljudi Komunističke partije. Isto tako, time je posredno omogućen uvid u niz segmenata partijskog života i u povijesnu sliku toga vremena iskazanu u vrlo živim rasprama sudionika plenuma. Pojedine su diskusije predstavljale studiozne 'mikro-izvještaje' s terena. Naime, svi prezentni plenumi, izuzev Prvog (održanog 29. srpnja 1948. godine poslije Petog kongresa KPJ, na kojemu je konstituiran Politbiro CK KPJ), bili su tematsko-problemske naravi. Uz nosivi tematski predložak (tako je, primjerice, Drugi plenum bio posvećen seljačkom pitanju i privrednoj politici, Treći — školstvu, Četvrti — teorijskim pitanjima i problemima sudstva, Peti — novim državnoorganizacijskim promjenama u Nacrtu Ustavnog zakona), na plenumima se raspravljalo o nizu temeljnih pitanja funkcioniranja Partije i zemlje u cjelini. Stoga su usvojene rezolucije, u kojima su i rezimirani zaključci plenuma, imale ne samo orijentaciono-usmjeravajuću ulogu već imperativno djelatnu, što je implicitno pretpostavljalo radikalni partijski angažman. Navlastita potreba Komunističke partije da programatska htijenja učini djelotvornima ogleda se upravo u jasno sročnim rezolucijama i njihovim neposredno-operativnim formulacijama. Oslobođene velikim dijelom polit-frazeologijskih naslaga, rezolucije su doista predstavljale uputstva za akciju, usredišnjem na neposredne probleme s kojima se Partija u svojoj obuhvatnosti suočavala i koje je razrješavala. Drugi plenum CK KPJ usvojio je tri rezolucije temeljnog značenja: Rezoluciju o osnovnim zadacima Partije u oblasti socijalističkog preobražaja sela i unapređenja poljoprivredne proizvodnje, Rezoluciju o tekućim zadacima u oblasti privrede, i Rezoluciju o tekućim organizacionim i agitaciono-propagandnim zadacima Partije. Rezolucija Trećeg plenuma CK KPJ o problemima školstva u borbi za socijalizam u našoj zemlji i Zaključci Trećeg plenuma CK KPJ o tekućim zadacima borbe za Petogodišnji plan, osnovni su dokumenti Trećeg plenuma. Na Četvrtom plenumu donijete su dvije rezolucije: Rezolucija o daljem jačanju pravosuđa i zakonitosti i Rezolucija o teorijskom radu u

KPJ, a Peti je plenum bio uvodna tribina za sučeljavanje argumentiranih mišljenja i stajališta o nadolazećim državnoorganizacijskim i partijskim (normativno-ustavnim, statutarnim) promjenama.

Posebno izdvajanje naslovljenih rezolucija čini se bitnim, i s aspekta njihova osnovnog sadržaja (za istraživača je plodotvoran, jezgrovit i neposredan uvid u problem na koji se rezolucija odnosila), i s aspekta relevancije teme. Primjetno je da se rezolucije podjednako odnose, i na pitanja 'baze', i na pitanja 'nadgradnje', što posredno ukazuje na intenciju Partije da revolucionarni program promišlja i tematizira u cjelokupnosti. Time ne samo da je, na izvjestan način, pomjeren prag prioriternih zadataka karakterističan za neposredno poratno razdoblje (1945, 1946, 1947) isključivo usmjerenih na obnovu i izgradnju zemlje, problem ishrane stanovništva i dr., već se iznova postavio program revolucije u cjelini; dakle ne samo s obzirom na neposredno-etapne već i na dugoročno-utopijske sadržaje revolucije.

Programatska strategija Komunističke partije spram širokog dijapazona pitanja s kojima se suočavala bila je u znaku intenzivnih promišljanja, teorijskih nedoumica i često zdvojnih i dvoznačnih naputaka (o čemu zorno svjedoče ti zapisnici), no ponajprije je određena vlastitim teorijskim sabiranjem. Ono je, kao što je znano, rezultiralo osobitosti jugoslavenskog modela socijalizma — samoupravljanjem.

Na Drugom, Trećem i Četvrtom plenumu CK KPJ jasno je kritizirana praksa posredovanoga teorijskog iskustva, dogmatskog i kanoniziranog pristupa, zastavljenosti domaće revolucionarne prakse i teorijske nedostatnosti. Pri tomu su se kao osnovni teorijski postulati uspostavili: sprega marksističko-lenjinističke teorije s revolucionarnom praksom, borba protiv monopola nad teorijskom sferom te orijentacija na vlastito (teorijsko-praktičko) iskustvo.

Stoga ono što se iz redosljedom izčitavajućih sjednica plenuma sve jasnije razabire vezano je upravo uz novokonstituirajuću platformu idejnosti koja na širem planu otvara prostor teorijske emancipacije i čini djelotvornim prvi stav iz Rezolucije Četvrtog plenuma CK KPJ o teorijskom radu u KPJ, a glasi: »1. Razvitak novih teorijskih pogleda u KPJ vrši se na osnovi diskusije i borbe mišljenja. Na toj osnovi članovi KPJ izgrađuju svoje teorijske poglede« (str. 639).

Upravo su plenumi pokazali, ne samo zaključcima, već i nekim drugim oznakama koje pripadaju sferi kulture dijaloga, odnosa spram do tada nedvojbениh i kanoniziranih sudova i sintagmi (primjerice, spram marksizma-lenjinizma), novi odnos Partije spram vlastite uloge, nove moduse unutarpartijskog djelovanja, te predstavljali svojevrstne mostove ka šestom kongresu KPJ održanom potkraj 1952. godine u Zagrebu.

Biljana Kašić